

PŘÁVNÍ MONOGRAFIE

Mediace v praxi optikou empirického výzkumu

Lenka Holá, Martina Urbanová a kol.

 Wolters Kluwer

Vzor citace:

HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. a kol. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, 396 s.

Seznam autorů:

doc. PhDr. Lenka Holá, Ph.D. – Předmluva, Shrnutí, 5. kap., 6. kap.
 doc. PhDr. Martina Urbanová, Ph.D. – Předmluva, Shrnutí, 1. kap., 4. kap.
 doc. PhDr. Helena Kubátová, Ph.D. – 7. kap., 8. kap., 10. kap., 11. kap.
 doc. Ing. Dagmar Brožová, CSc. – 3. kap.
 doc. Ing. Jan Zouhar, Ph.D. – 3. kap.
 JUDr. Mag. iur. Michal Malacka Ph.D., MBA – 2. kap.
 JUDr. Lenka Westphalová, Ph.D. – 2. kap.
 Mgr. David Fiedor, Ph.D. – 5. kap., 6. kap.
 Mgr. Martin Lakomý, Ph.D. – 1. kap., 4. kap., 5. kap., 6. kap.
 Mgr. Lenka Dušková, Ph.D. – 9. kap., 11. kap.

Recenze:

Prof. PhDr. Gabriela Lubelcová, CSc.
 Mgr. Šárka Hájková

Právní stav publikace je k 30. září 2020.

Kniha je publikačním výstupem výzkumného projektu Grantové agentury ČR „Podmínky výkonu mediace v České republice dle zákona o mediaci“, GA 18-01417S.

© doc. PhDr. Lenka Holá, Ph.D., doc. PhDr. Martina Urbanová, Ph.D., 2020

ISBN 978-80-7598-933-8 (váz.)
 ISBN 978-80-7598-934-5 (e-pub)
 ISBN 978-80-7598-935-2 (mobi)

www.wolterskluwer.cz

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
 právnické fakulty MU
 RP-2520a! 176 537

OBSAH

O autorech	IX
Seznam použitých zkratek	XII
Předmluva	XIV
1 Empirický výzkum v právu	1
1.1 Úvod	1
1.2 Hlavní přístupy v empirickém výzkumu	3
1.3 Výzkumné metody použité v monografii a jejich úskalí	4
1.4 Empirický výzkum v časopisech s právní tematikou	8
1.5 Empirický výzkum práva v Evropě	12
1.6 Závěr	14
2 Základní právní vymezení mediace a pozic aktérů zapojených profesí	17
2.1 Úvod	17
2.2 Vybrané aspekty mediace v zákonných předpisech	17
2.2.1 Zákon o mediaci – základní právní vymezení mediace	18
2.2.2 Občanský soudní řád a procesní aspekty mediace	20
2.2.3 Zákon o zvláštních řízeních soudních a rodinná mediace	25
2.2.4 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí a rodinná mediace	27
2.3 Charakteristiky pozic a aktérů mediace a jejich profesí	28
2.3.1 Pozice a postavení zapsaného mediátora	28
2.4 Postavení mediátora a jeho kritické aspekty v procesu mediace	31
2.4.1 Pozice a postavení soudce	34
2.4.2 Pozice a postavení advokáta	38
2.5 Závěr	43
3 K ekonomické analýze mediace	45
3.1 Úvod	45
3.2 Geneze ekonomické analýzy práva	45
3.3 Efektivnost práva ve vybraných empirických studiích	50
3.4 Mediace a očekávání její efektivity	52
3.5 Ekonomická analýza	56
3.5.1 Datové zdroje	57
3.5.2 Proměnné	58
3.5.3 Statistická analýza	59
3.6 Výsledky	60

3.6.1	Opatrovnická agenda	60
3.6.2	Civilní agenda	65
3.7	Závěr	68
4	Mediace v kontextu právní informovanosti a důvěry v právo	71
4.1	Úvod	71
4.2	Právní informovanost a právní vědomí	72
4.2.1	Znalost práva	73
4.2.2	Mínění o právu	75
4.3	Důvěra	76
4.3.1	Důvěra v právo	79
4.3.2	Principy důvěry v právní praxi	80
4.4	Použitá metodologie	82
4.5	Informovanost a důvěra v mediaci	84
4.6	Důvěra v právní systém v dalších výzkumech	87
4.7	Závěry a diskuse	92
5	Hodnocení současné právní úpravy mediace z pohledu zapsaných mediátorů, soudců a advokátů a jejich srovnání	95
5.1	Úvod	95
5.2	Sběr dat a získané informace	101
5.2.1	Zvolené postupy a návratnost dotazníkových šetření	102
5.2.2	Charakteristika respondentů všech tří sledovaných skupin	104
5.3	Analýza otázek společného základu	108
5.3.1	Hodnocení současné právní úpravy	109
5.3.2	Nejčastější typy sporů	111
5.3.3	Srovnání mediace a soudního řízení	114
5.4	První setkání se zapsaným mediátorem	117
5.4.1	Vývoj institutu prvního setkání se zapsaným mediátorem	120
5.4.2	Typy sporů	123
5.4.3	Prostorová diferenciacie míry využívání institutu prvního setkání se zapsaným mediátorem	128
5.4.4	Zkušenosti respondentů s prvním setkáním se zapsaným mediátorem	130
5.4.5	Organizační stránka nařizování a průběhu prvního setkání	132
5.4.6	Důležitost/potřebnost další zákonné úpravy prvního setkání se zapsaným mediátorem	135
5.5	Závěr	140
6	Kvalita výkonu mediace z pohledu zapsaných mediátorů	143
6.1	Úvod	143
6.2	Vymezení cílové skupiny	146
6.2.1	Vývoj počtu zapsaných mediátorů a jejich rozmístění v prostoru	146

6.2.2	Struktura zapsaných mediátorů a její srovnání se strukturou respondentů	148
6.3	Analýza odpovědí zapsaných mediátorů	151
6.3.1	Postupy při využití mediace	151
6.2.2	Kvalita výkonu mediace a možnosti jejího zvyšování	154
6.3.3	Profese mediátora, profesní organizace a standardy výkonu	158
6.3.4	Vzdělávání v mediaci a kontrola činnosti zapsaných mediátorů	161
6.4	Závěr	164
7	Kvalitativní výzkum Mediační praxe z pohledu tří klíčových aktérů	167
7.1	Teoretická perspektiva kvalitativního výzkumu	167
7.2	Zakotvená teorie	172
7.2.1	Vytváření vzorku případů	174
7.2.2	Polostrukturovaný rozhovor	175
7.2.3	Limity použití rozhovoru pro sběr dat	176
7.2.4	Analýza a interpretace dat	179
7.2.5	Etické aspekty výzkumu	181
8	Mediační praxe pohledem zapsaných mediátorů	183
8.1	Metodika výzkumného postupu	183
8.1.1	Konstrukce a struktura vzorku případů	183
8.2	Výsledky výzkumu	186
8.2.1	Mediační praxe pohledem zapsaných mediátorů – model zakotvené teorie a základní analytický příběh	186
8.2.2	Reflektovaná mediační praxe	189
8.2.3	Podmínky pro výkon mediace	207
8.2.4	Zákonná úprava mediace	216
9	Mediační praxe pohledem soudců	219
9.1	Metodika výzkumného postupu	219
9.1.1	Konstrukce a struktura vzorku případů	219
9.2	Výsledky výzkumu	224
9.2.1	Mediační praxe pohledem soudců – model zakotvené teorie a základní analytický příběh	224
9.2.2	Reflektovaná mediační praxe	229
9.2.3	Obecné očekávání od mediace	240
9.2.4	Sebereflexe soudců	243
9.2.5	Podmínky pro výkon mediace	246
10	Mediační praxe pohledem advokátů	261
10.1	Metodika výzkumného postupu	261
10.1.1	Konstrukce a struktura vzorku případů	261
10.2	Výsledky výzkumu	264

10.2.1 Mediační praxe pohledem advokátů – model zakotvené teorie a základní analytický příběh	264
10.2.2 Dohoda je lepší než soud	270
10.2.3 Sebereflexe advokáta	280
10.2.4 Zkušenost s mediační praxí a se zapsaným mediátorem	286
10.2.5 Zkušenost se soudci	290
10.2.6 Sociokulturní a právní kontext	297
11 Klíčoví aktéři mediační praxe v právním poli: společný analytický příběh	305
11.1 Co ukazuje společný příběh a proč je umístěn v právním poli?	305
11.2 Společný analytický příběh	307
11.3 Diskuse	315
Shrnutí	317
Summary	324
Příloha č. 1 – Dotazník pro veřejnost	331
Příloha č. 2 – Dotazník pro zapsané mediátory	335
Příloha č. 3 – Dotazník pro soudce	342
Příloha č. 4 – Dotazník pro advokáty	347
Příloha č. 5 – Scénář polostrukturovaného rozhovoru se zapsanými mediátory	351
Příloha č. 6 – Scénář polostrukturovaného rozhovoru se soudci	353
Příloha č. 7 – Scénář polostrukturovaného rozhovoru s advokáty	355
Seznam použité literatury a zdrojů	357
Věcný rejstřík	373

O AUTORECH

doc. PhDr. Lenka Holá, Ph.D. je docentkou na Katedře politologie a společenských věd Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, kde se zaměřuje na mimosoudní metody řešení sporů a mediaci. Zabývá se problematikou kvality výkonu mediace, institucionalizace mediace a profesionalizace mediátorů. Jako spoluřešitelka se podílela na výzkumu rodinné mediace v ČR či efektivity nástrojů řešení rodičovských konfliktů. K tématu mediace hojně publikuje. Je zapsanou mediátorkou, zkušební komisařkou zkoušek mediátora a zkoušek z rodinné mediace, členkou Pracovní skupiny k mediaci Ministerstva spravedlnosti ČR. Je hlavní řešitelkou výzkumného grantu GAČR Podmínky výkonu mediace v České republice podle zákona o mediaci.

doc. PhDr. Martina Urbanová, Ph.D. jako docentka sociologie působí na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, na Katedře právní teorie. Odborně se dlouhodobě orientuje na problematiku sociální kontroly, právní vědomí, sociální deviaci, mediaci jako alternativní metodu řešení sporů a rétoriku. V těchto oblastech publikovala řadu odborných článků, monografií a vysokoškolských publikací. Je členkou Pracovní skupiny k mediaci Ministerstva spravedlnosti ČR, spoluřešitelkou tříletého grantu na výzkum podmínek výkonu mediace v ČR podle zákona o mediaci (GAČR 2018–2020).

doc. PhDr. Helena Kubátová, Ph.D. je docentkou na Katedře sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Výzkumně se zabývá každodenností, způsobem života a venkovem především z mezigenerační perspektivy a modernizačními procesy. Je zaměřena na kvalitativní metodologii, zejména na zakotvenou teorii a interpretativní fenomenologickou analýzu. V poslední době publikovala monografii Proměny příměstského venkova a venkovské každodennosti (2016) a studie Research into Transformations in Everyday Life: Three methodological notes (2018) a From a target population to representative samples of translators and translators (2019).

doc. Ing. Dagmar Brožová, CSc. je docentkou na Katedře ekonomie Národohospodářské fakulty Vysoké školy ekonomické v Praze. Před tím působila jako vědecký pracovník v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV. Své výzkumné aktivity orientuje na účast a kariéry žen na trzích práce a na ekonomii genderové diskriminace. Je autorkou monografie Společenské souvislosti trhu práce (2003), několika vysokoškolských učebnic, např. Kapitoly z moderní ekonomie trhů práce (2018), mnoha českých i zahraničních odborných článků a spoluautorkou monografie Gender Wage Gap and Discrimination in the Czech Republic (2012).

doc. Ing. Jan Zouhar, Ph.D. jako docent ekonometrie a operačního výzkumu působí na Fakultě informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze, dále jako vědecký pracovník na Fakultě životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze a Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Na jaře 2019 působil jako krátkodobý konzultant Světové banky. V roli statistika/ekonometra se dosud podílel na 13 vědecko-výzkumných projektech u nás i v zahraničí. Je autorem jedné monografie a spoluautorem více než dvou desítek studií publikovaných v odborných časopisech indexovaných v databázích Web of Science a Scopus.

JUDr. Mag. iur. Michal Malacka, Ph.D., MBA studoval na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, Právnické fakultě Karl-Franzens-Universität v Grazu, Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Absolvoval ve Washingtonu Public Policy Leadership Institut. Působil ve funkci děkana Právnické fakulty Univerzity Palackého, prorektora Univerzity Palackého a ředitele Krajského úřadu Olomouckého kraje. Je členem Advokátní komory ČR, rozhodcem a mediátorem. Publikuje v tuzemsku a v zahraničí v oblasti mezinárodního práva soukromého, mezinárodního obchodu, mediace a rozhodčího řízení.

JUDr. Lenka Westphalová, Ph.D. vystudovala Právnickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, kde od svého absolutoria působí na Katedře soukromého práva a civilního procesu. Vědecko-výzkumně se zaměřuje na rodinné právo a alternativní možnosti řešení rodinněprávních konfliktů. Je autorkou a spoluautorkou řady odborných studií a monografií, podílela se na tvorbě komentáře a učebnice rodinného práva. Pravidelně se aktivně účastní Symposií evropského rodinného práva konaných v Řeznu. Je členkou mezinárodní redakční rady prestižního německého časopisu Zeitschrift für Familienrecht (FamRZ).

Mgr. David Fiedor, Ph.D. v roce 2017 dokončil doktorský studijní program Regionální geografie a regionální rozvoj na Masarykově univerzitě v Brně. Od roku 2013 působí na Katedře geografie Univerzity Palackého v Olomouci, od roku 2016 pak rovněž na Katedře sociologie, andragogiky a kulturní antropologie na téže univerzitě, kde vyučuje kurzy zaměřené na kvantitativní analýzu dat a metodologii výzkumu. Ve své výzkumné činnosti se zaměřuje především na prostorové aspekty sociálních jevů, zvláště pak hazardních her. V této oblasti publikoval několik odborných studií v prestižních domácích i zahraničních odborných časopisech.

Mgr. Martin Lakomý, Ph.D. absolvoval všechny stupně studia sociologie na Masarykově univerzitě v Brně. V současnosti působí jako výzkumný pracovník Provozně ekonomické fakulty Mendelovy univerzity v Brně a dvou fakult – Fakulty sociálních studií a Právnické fakulty – Masarykovy univerzity v Brně. V rámci svého zaměření zkoumá sociální aspekty stárnutí populace, situace starších zaměstnanců na trhu práce, vývoje vztahu v rodinách a s tím spojené hodnotové proměny při

paralelním rozvíjení metodologie kvantitativního výzkumu a výběrových šetření. Svá zjištění autor publikoval v prestižních časopisech a obdržel několik oborových ocenění.

Mgr. Lenka Dušková, Ph.D. vystudovala obor Politologie. Působí na Katedře rozvojových a environmentálních studií Univerzity Palackého, kde se zabývá tématy bezpečnost a rozvoj, techniky mediace v projektovém řízení v post/konfliktních či transformujících se oblastech, participativnímu mapování v komunitách. Je editorkou a spoluautorkou publikace Encyklopedie rozvojových studií (2011) a odborných článků zabývajících se bezpečností a rozvojem. Dále se věnuje (zejména participativním) kvalitativním výzkumným metodám, jejich specifikům ve výzkumu či evaluaci rozvojových intervencí v post/konfliktním prostředí či v komunitách.

PŘEDMLUVA

“Každý pokus o tvořivé řešení mezilidských konfliktů, v nichž jde o dobrou věc vedenou dobrým způsobem, i když je všelijak nedokonalý, je signálem naděje. A kde je naděje, tam je život.“ (Křivohlavý, 2002, s. 186).

Jak lépe uvést knihu o mediaci než slovy pana profesora Křivohlavého, vzácného člověka a významného českého odborníka na problematiku mezilidských konfliktů a jejich řešení.

Předkládaná monografie je hlavním publikačním výstupem výzkumného projektu s názvem „Podmínky výkonu mediace v České republice dle zákona o mediaci“. Navazuje, a v mnohých ohledech také odkazuje, na monografii „Právní a sociální aspekty mediace v České republice“ (Wolters Kluwer, 2020), která je společensko-právní analýzou mediace v podmínkách ČR a teoretickým východiskem pro další části našeho výzkumu. Přestože jde o interdisciplinárně pojaté dílo, to, k čemu kniha směřuje, je s podporou dalších sociálních disciplín a aplikací různých metodologických a konceptuálních přístupů analyzovat především právní aspekty zavádění mediace do českého prostředí. Mediace je zde chápána jako sociální instituce s ukotvením v normativním a hodnotovém jádru českého právního systému. Ve spojení se snahami evropského společenství harmonizovat podmínky pro výkon a širší uplatňování mediace nám to dalo rámec pro zaměření výzkumu podmínkám výkonu mediace v ČR dle zákona o mediaci.

Obsahem této druhé monografie je publikace výsledků empirické části našeho výzkumu, jehož hlavním cílem je identifikace a zhodnocení aktuálního stavu výkonu mediace v ČR dle zákona o mediaci a stanovení podmínek jeho dalšího rozvoje. Výzkum reaguje na naléhavou poptávku po relevantních a aktuálních informacích v této oblasti. I když se EU ve svých studiích poslední desetiletí snaží zkoumat podmínky a kvalitu poskytování mediace v zemích evropského společenství a opakovaně prokazuje stále velmi malé využívání mediace, základní výzkum v této oblasti nebyl v ČR dosud uskutečněn.

K naplnění stanovených cílů a zodpovězení výzkumných otázek jsme v projektu využili kombinaci výzkumných metod, v nichž se odrazila multidisciplinární povaha mediace. Aplikovali jsme nejen právní metodologii, ale také metodologii sociálních věd. Konkrétně kombinací teoreticko-analytického, kvantitativního a kvalitativního přístupu a ekonomické analýzy práva. Prostřednictvím kritické právní analýzy jsme identifikovali a popsali problematické oblasti výkonu mediace dle zákona o mediaci, na které se pak zaměřila empirie v dalších částech projektu. Zkoumali jsme výkon mediace v ČR dle zákona o mediaci na základě rolí a vymezení činností zainteresovaných subjektů mediace. Využili jsme přístup soustředěný na jednání jednotlivých aktérů a jejich vzájemnou interakci v procesu mediace. K tomu bylo zásadní

určení skupin aktérů. Za ty považujeme zapsané mediátory, soudce, advokáty a veřejnost jako potenciální klienty mediace. Konkrétní metodologie jednotlivých částí výzkumu, charakteristiky cílových skupin a postupy získávání a zpracování dat jsou popsány v příslušných kapitolách této monografie.

Kniha je strukturovaná do 11 kapitol. První se věnuje empirickému výzkumu v oblasti práva. Text rozděluje hlavní empirické přístupy ve společenských vědách a ukazuje jejich využití v rámci metodologie jednotlivých kapitol monografie. V tomto ohledu publikace jako celek vhodně kombinuje silné stránky kvantitativního a kvalitativního přístupu. Mediace jako součást práva je sociálním mechanismem ovlivňovaným společenskými procesy i konáním jedinců, z čehož pramení výzvy pro její empirické zkoumání. Proto autoři první kapitoly nejen uvádí informace o využívání empirických výzkumů v časopisech s právní tematikou v prostředí USA, Velké Británie a kontinentální Evropy, ale především připomínají základní pravidla výzkumu ve společenských vědách a jeho úskalí v rámci současné společenské situace.

Teoretické a právní východisko pro kvantitativní i kvalitativní část našeho výzkumu vytváří druhá kapitola. V první části se věnujeme podmínkám výkonu a právním aspektům mediace upraveným v českém právním řádu. Analýza je provedena z pohledu procesně-právního rozbořem postupů, které český právní řád účastníkům řízení jako možnost řešení jejich sporu nabízí. Navazuje rozbor klíčových profesí, které se na výkonu mediace podílejí, tedy zapsaných mediátorů, soudců a advokátů. U pozice zapsaného mediátora se pak ještě blíže věnujeme pozici zapsaného mediátora advokáta, která je v ČR pro výkon profese zapsaného mediátora specifická. Jak v této kapitole, tak i v celé monografii jsou jednotlivé tři profese seřazeny podle významu, který jim pro výkon mediace podle zákona o mediaci přisuzujeme. Nejdříve se vždy věnujeme pozici zapsaného mediátora, dále soudce, a poté advokáta.

Následující třetí kapitolou se dostáváme do části monografie, které prezentují výsledky kvantitativního výzkumu. Ekonomická analýza práva reportuje současný vývoj vlivného směru, který se zabývá možnostmi aplikace ekonomického přístupu ke zkoumání právních pravidel, právních institucí a jejich působení ve společnosti. Podle něj by právo a instituce právního systému měly působit ve směru ekonomické efektivnosti a měly by podporovat efektivní alokaci práv. Nejnovější poznatky experimentální psychologie a behaviorální ekonomie aplikovali autoři na institut prvního setkání se zapsaným mediátorem, jehož efektivnost zkoumali prostřednictvím jeho vlivu na délku soudního řízení v opatrovnických a civilních věcech. Naším výzkumným záměrem bylo pracovat s hypotézou formulovanou v souladu s obecným očekáváním, že mediace představuje rychlejší řešení sporu ve srovnání se soudním řízením. Avšak skutečnost, že ze statistických listů Ministerstva spravedlnosti ČR lze získat pouze data o nařizení prvního setkání se zapsaným mediátorem, nikoliv o mediaci samotné, se stala objektivním omezením námi provedené ekonomické analýzy.

Informovanost o mediaci a důvěrou v mediaci (či důvěrou v právní systém v českém kontextu obecně) se zabývá čtvrtá kapitola. Základní koncepty právní in-

formovanosti a důvěry v právo jsou nejprve představeny a zasazeny do teoretického rámce, na kterém je následně postavena analýza dat ze tří různých zdrojů. Prvním zdrojem je vlastní dotazníková šetření české veřejnosti se zaměřením na informovanost o mediaci a podporu jejího dalšího rozšiřování. Dále byly analyzovány další dva existující zdroje dat. Jednalo se o datové řady Centra výzkumu veřejného mínění, které umožňují sledovat vývoj důvěry v soudy od počátku vzniku ČR, a data z Evropského výzkumu hodnot, která umožňují srovnat důvěru v český právní systém s důvěrou a jejím vývojem v ostatních evropských zemích.

Pátá kapitola srovnává názory a postoje k mediaci v rámci tří zainteresovaných skupin – zapsaných mediátorů, soudců a advokátů. Skupiny byly dotazovány dotazníkovým šetřením provedeným v roce 2019. Analytická část nejprve představuje proces sběru dat a strukturu respondentů výzkumu, na což navazuje představení výsledků tříděných dle dílčích témat dotazování. Těmi jsou především hodnocení současné právní úpravy mediace včetně prvního setkání se zapsaným mediátorem, typy sporů vhodných k mediaci a srovnání mediace se soudním řízením dle názorů jednotlivých skupin respondentů. V této souvislosti je potřebné podotknout, že identifikovaných oblastí našeho výzkumného zájmu bylo více, avšak při konceptualizaci dotazníků bylo nutné zohlednit také kritérium jejich rozsahu a časové náročnosti pro respondenty. Poslední jmenované téma – srovnání mediace se soudním řízením – je postaveno na subjektivním vnímání aktérů a vhodné se doplňuje se zkoumáním ekonomické analýzy mediace ve třetí kapitole knihy a kvalitativní částí výzkumu.

Podrobnější pohled na skupinu zapsaných mediátorů, jejich převládající názory a zkušenosti s výkonem mediace dle zákona o mediaci představuje šestá kapitola. Tato část volně navazuje na kapitolu předchozí, vychází ze stejného dotazníkového šetření zapsaných mediátorů a prezentuje další rozšiřující témata, která nás u této klíčové skupiny aktérů zajímala. Po vymezení pozice mediátora a naplňování atributů profese následuje analýza zapsaných mediátorů v prostoru ČR, růstu jejich počtu v čase a srovnání charakteristik respondentů se strukturou celé skupiny zapsaných mediátorů. Důležitými tématy kapitoly jsou kvalita výkonu mediace, možnosti jejího zvyšování, ale také kontroly, postupy při aplikaci mediace i možnosti dalšího vzdělávání v mediaci. Ve vybraných otázkách se ukazuje jako přínosné srovnat názory nejen zapsaných mediátorů, soudců a advokátů, ale i zapsaných mediátorů tzv. „neadvokátů“ a zapsaných mediátorů advokátů.

Sedmou kapitolou vstupujeme na půdu kvalitativního výzkumu. V něm se věnujeme kvalitativnímu empirickému výzkumu mediační praxe z pohledu jejích tří klíčových aktérů: zapsaných mediátorů, soudců a advokátů. Vycházíme při tom z předpokladu, že mediační praxe není jen mechanickou aplikací zákona o mediaci, ale také tvůrčí činností založenou na individuálních přístupech zohledňujících individualitu sporu, stran sporu i klíčových aktérů mediační praxe. Kládeme si výzkumnou otázku, jak klíčoví aktéři mediační praxe reflektují svou praxi i podmínky pro výkon mediace. Kapitola je věnována teoretickým východiskům a metodologii kvalitativního výzkumu. Naším prvním teoretickým východiskem je slabá verze in-

terpretativismu, jejíž emický princip odkazuje k subjektivní stránce jednání a k subjektivním reprezentacím. Aktéři mediace však jednají v prostředí, které je také „objektivně“ strukturováno formálními pravidly, normami, principy apod. Proto jsme jako druhé teoretické východisko zvolili teorii sociálních polí Pierra Bourdieu, podle níž jsou základem subjektivních reprezentací objektivní struktury vytvářející strukturální tlaky působící na interakce. Metodologii kvalitativního výzkumu jsme založili na metodě zakotvené teorie, která má dva klíčové rysy: výsledná teorie je zakotvena v datech, a sběr dat, jejich analýza a interpretace probíhají souběžně a navzájem se ovlivňují.

Následující kapitoly (8.–10.) se zaměřují na zapsané mediátory, soudce a advokáty jako na tři klíčové aktéry v mediačním poli. Prostřednictvím dat získaných polostrukturovanými rozhovory analyzujeme jejich pozice a role a to, jak interpretují a reflektují mediační praxi a podmínky výkonu mediace. V poslední kapitole pak vytváříme společný analytický příběh klíčových aktérů mediační praxe zasazený do kontextu právního pole.

Výsledky právní analýzy a komparace, kvantitativního a kvalitativního výzkumu a ekonomické analýzy nám pak umožňují poznání aktuálního stavu, podmínek, možností a limitů výkonu mediace dle zákona o mediaci. Do budoucna mohou posloužit jako teoretická a koncepční východiska pro systémové nastavení výkonu mediace dle zákona o mediaci a návrhy *de lege ferenda*.

Na tomto místě bychom rádi poděkovali Ministerstvu spravedlnosti ČR, s nímž Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci uzavřela pro účely výzkumu „Memorandum o spolupráci na vědecko-výzkumné činnosti v oblasti výkonu mediace v České republice“. Osobou Mgr. Veroniky Navrátilové a jejích kolegů Ministerstvo podstatným způsobem přispělo k získávání potřebných dat a jejich interpretaci. Účastí Ministerstva byla podtržena potřebnost a význam celého výzkumného projektu.

Jeho nositeli, realizátory, kritickými analyzátoři, podporovateli a ochránci jsou konkrétní lidé. Členové našeho výzkumného týmu. Těm za jejich práci patří náš dík především.

V Olomouci a Brně, září 2020

za kolektiv autorů
Lenka Holá a Martina Urbanová